

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Nykyinen hallitus ehdottaa lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemista 25 vuodesta 23 ikävuoteen. Esitys ei ole kannatettava.

Osallisuuden aika ry edustaa lastensuojelussa asiakkaana olevien ja olleiden lasten ja nuorten ääntä. Tämän lausunnon perustelut on koostettu Osallisuuden ajan lastensuojelun kehittäjänuorten kanssa.

Hallituksen ehdotus liittyy vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja sillä tavoitellaan taloudellisia säästöjä. Säästöt on laskettu sen mukaan, paljonko kustannuksia syntyi, kun jälkihuollon ikärajaa nostettiin kahdella vuodella. Tämä säästöarvio ei näkemyksemme ja kokemuksemme mukaan pidä paikkaansa. Mikäli jälkihuollon ikärajaa lasketaan, kustannuksia ei synny nuoren lastensuojeliasiakkuuden kahdelta viimeiseltä vuodelta, mutta mikäli tämän seurauksena nuori ei saa tarvitsemaansa jälkihuollon tukea, tippuu palveluista ja syrjäytyy, tulee muutos tosiasiallisesti pitkällä aikavälillä lisäämään kustannuksia säästöjen sijaan. Näiden nuorten siirtyminen aikuispalveluihin ei myöskään lisää säästöjä, vaan muuttaa ainoastaan kustannusten budjettikohtaa. Hallitus toteaa tämän myös itse omassa esityksessään; ”Ikärajan muutosten kustannusvaikutusta arvioitaessa on erityisen vaikeaa arvioida missä määrin vastaavat kustannukset siirtyisivät lastensuojelun palvelutehtävästä työikäisten palvelutehtävän kustannuksiksi, mutta jossain määrin näin tulee tapahtumaan.” Tavoitellut säästöt ovat siis kyseenalaisia, mutta niistä aiheutuva inhimillinen vaikutus jälkihuoltoon tarvitseviin nuoriin on todellinen.

Esityksen valmistelu on tehty poikkeuksellisen pikaisella aikataululla. Valmistelussa ei ole kuultu niitä, joihin esitetyn muutoksen vaikutukset todellisuudessa kohdistetaan. Ikärajan noston vaikutuksia ei ehditty arvioida, joten epäilemme, että tämän esityksen todellisten vaikutusten

arviointi on jäänyt vaillinaiseksi. Myöskään hallitusohjelmassa olevat säästövaikutukset eivät todennäköisesti toteudu kokonaisuudessaan, jos lainkaan.

Ennustettavuuden ja vakauden merkitys nuorelle, joka on käynyt läpi lastensuojelun polun, on korostuneen suuri. Pelkästään tieto siitä, että apua on saatavilla tarvittaessa, on ollut jo itsessään kannatteleva ja jaksamista lisäävä tekijä useilla nuorilla, vaikkei itse palvelua olisi käyttänytkään. Hallitusohjelman säästöarviota on tärkeää harkita siitäkin näkökulmasta, että kaikki lastensuojelun jälkihuoltoon oikeutetut nuoret eivät käytä palvelua. Palvelua käyttäville nuorille oma nimetty työntekijä ja jälkihuollon tarjoama tuki voi olla ainoa yhteiskunnassa kiinni pitävä tekijä. Tämäkin todetaan hallituksen esityksessä; ”Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ja paljon erilaista tukea tarvitsevien yli 23-vuotiaiden nuorten tilannetta jälkihuollon ikärajan lasku todennäköisesti heikentää, ellei muu palvelujärjestelmä kykene tältä osin tehostamaan toimintaansa ja vahvistamaan poikkihallinnollista yhteistyötä. Petteri Orpon hallitusohjelmaan kirjattu laaja-alainen toimenpideohjelma nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on yksi väline tähän.”

Nuori ei kiinnity palveluihin, nuori kiinnittyy palveluissa niihin ihmisiin, jotka ovat rakentaneet hänen kanssaan luottamuksellisen suhteen. Tämän luottamussuhteen, joka on onnistuneen asiakastyön perusta, rakentaminen vie usein paljon aikaa ja resursseja. Näin ollen jälkihuoltoian laskemisen ja tästä aiheutuvien riskien paikkaaminen uudella syrjäytymisen ehkäisyn toimenpideohjelmalla ei ole järkevää eikä kustannustehokasta. On kyseenalaista säästöä, että haavoittuvimmassa elämäntilanteessa olevien nuorten aikuistumisen ja itsenäistymisen kannalta olennaisia, usein hyvin toimiviksi koettuja palveluita supistetaan ja näitä nuoria siirretään palvelujärjestelmässä palveluista toisiin. Jälkihuollon loppuvaiheen tarkoituksenmukaiset, oikein mitoitettut ja yksilölliset tuen muodot tuovat säästöä enemmän kuin uusien palveluiden kehittäminen ja luottamuksen jatkuva uudelleen rakentaminen. Se on paitsi epähumaania, myös valtavaa resurssien hukkaamista.

Osallisuuden aika ry ei usko lakimuutoksen saavuttavan sillä tavoiteltuja tavoitteita, eli säästöjä. Lyhytaikaisesta säästöstä huolimatta heikoimmassa asemassa olevilta nuorilta leikkaaminen näkyy aina viimeistään pidemmän aikavälin kustannuksena. Tiedämme, mitä yhden nuoren syrjäytyminen maksaa. Jälkihuoltoian leikkaaminen luo jo valmiiksi rikkonaisen polun kokeneille nuorille yhden nivelkohdan lisää heidän lastensuojelun palvelupolkunsa loppuun, johon sisältyy suuri riski syrjäytymiseen ja siihen, että nuoreen jo käytetyt resurssit hukataan asiakkuuden loppumetreillä juuri silloin, kun nuori on siirtymässä aikuisuuteen. Osallisuuden ajan kehittäjänuoret kertovat, että jälkihuollon työntekijä voi olla ainut luotettava ja kannatteleva aikuinen nuoren koko elämässä. Kuten yksi nuori hallituksen esitystä kommentoi: ”miksi rikkoa jo rikkinäistä ihmistä enemmän?”.

Tiedämme, että nuorten tarve palveluille ei poistu sillä, että palveluita evätään. Jos tarve jälkihuoltopalveluille pysyy ja nuoret siirretään aikuispalveluiden piiriin, on kyseenalaista, voivatko tavoitellut säästöt toteutua edes teoriassa, mikäli kustannukset siirtyvät tosiasiallisesti vain eri budjettikohtaan. Tavoitellut säästöt ovat myös suuruudeltaan huomattavan pieniä suhteessa niihin liittyviin riskeihin ja niiden aiheuttamiin pitkäaikaiskustannuksiin.

Esityksen yhteydessä hallitus haluaa myös muuttaa lastensuojelulain pykälää 6, jossa määritellään nuori 18-24-vuotiaaksi. Hallitus esittää nuoren määritelmää muutettavaksi siten, että jatkossa se tarkoittaisi 18-22-vuotiasta. Osallisuuden aika ry esittää kysymyksen siitä, miten tämä on yhdenmukaista nuorisolain kanssa, joka määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaan?

Edellä mainituista syistä Osallisuuden aika ry ei kannata hallituksen esitystä ja lausuu, että hallituksen esitys tulee tosiasiassa säästöjen sijaan johtamaan pidemmän aikavälin suurempiin kustannuksiin, syrjäytymisriskin kasvamiseen ja mahdollisesti uusien palveluiden tarpeeseen, mikäli tuen saaminen aikuisuuden kynnyksellä jää kesken.

Vähämaa Vilma
Osallisuuden aika ry